

Hlavní název: Novelly Julia Zeyera
Druh dokumentu: svazek
ISBN: null
Autor: Zeyer, Julius
Strana: [247] - 266

SYSTEM
◆KRAMERIUS◆

Podmínky využití

NK ČR poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny NK ČR a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny NK ČR není možné bez případného písemného svolení NK ČR.

Národní knihovna ČR
Klementinum 190
110 00 Praha 1

kramerius@nkp.cz

BLAHO
V ZAHRADĚ KVETOUČÍCH BROSKVÍ.
PODIVNÁ POVÍDKA.
(1882.)

Panu Vojt. Náprstkovi.

Dovolte, pane, bych Vám tuto povídku věnoval. Vy, jenž každou práci a každou snahu ctíte a oceníte dovedete, neurazíte se zajisté její nepatrností.

Byla by to neoprávněná pretense, kdybych se domníval, že povídku mou snad proto byste čísti měl, poněvadž ji s Vaším jménem ve spojení přivádím. Víím, že Vás směr Váš jinam nese, a že čas Vám drahý. Soudě tedy, že Vám obsah mé novely cizím zůstane, chci Vám vysvětlit, proč právě *ji* Vám připisuju. Jedná v Číně, a já děkuji celou svou skromnou vědomost o tomto zvláštním, tak důležitém a u nás tak málo známém světě téměř jediné paběrkování v orientálském oddělení Vaší vzácné a bohaté knihovny. Přijměte tedy laskavě chudé toto kvítko, jež Vám z dalekého kraje „synů černovlasého národa“ přináším. Je to arci malý vděk za velkou Vaši vlídnost a ochotu, ale podává mi aspoň příležitost, bych Vám řekl, co již také dávno na srdci mám: jak opravdově Vás ctím a jak velice si Vás vážím!

V Bonnu, v únoru 1882.

J. Z.

Umbriani byl jeden z nejzajímavějších a nejzábavnějších lidí, co jsem jich vůbec poznal. Zaujal pozornost hned na první pohled a oslňoval svou konverzací, jiskřící se jako karbunkul a lahodící jako hudba. Pocházel prý ze staré římské rodiny a skrýval se pouze z jistých neznámých příčin pod pseudonymem. Jeho nepřátelé tvrdili, že to vše jen výmysl, že vůbec ani Italem není. Nevím, co bylo pravda. Nechci říci, že bych tomu dopustil, že Umbriani snad lhal. Byl pouze jeden z těch, kteří vždy všemu upřímně věří, co povídají. Aspoň dle typu krásné své hlavy byl Umbriani nepochybně Vlachem, a mimo to mluvil tím sonorním, čistým římským přízvukem, který se hrdě i nad toskánštinu povznáší. Ovšem tvrdili i Atheňané, které jsem v Oděse znal, že mluví Umbriani, jako by byl jejich krajanem, a ubozí rybáři v malé vesničce na krymském pobřeží, do jichž středu mne s Umbrianim jednou vítr zahnal, vítali ho též co rodáka; tak výtečně rozmlouval s nimi v jejich podivném nářečí, které oni sami za jedinou možnou řečtinu považovali. Ostatně reklamovali ho ještě Tataři a Turci

v bazarech ve Feodosii a Bachčisaraji za svého soukmenovce, soudíce dle znalosti dotyčných jazyků.

Málo mi konečně na tom záleželo, odkud pocházel, byl jsem tomu rád, že jsem ho vůbec poznal. Přilnuli jsme hned k sobě; nebylo to vlastně žádné přátelství, co nás poutalo, byla to spíše jakási alliance, kterou jsme mlčky uzavřeli proti obklopující nás společnosti. Cítili jsme, že jsme si příbuzní v jedné aspoň věci, totiž v náruživé lásce k tuláctví. Oběma nám bylo nevolno ve středu těch usedlých, více méně ctnostných a strážlivých lidí, kteří vesměs měli povinnosti, povolání a cíle života. Nám scházel oběma smysl pro krásné a vážné ty věci, byli jsme tak tupí, že nechápali jsme vznešenost těchto narážek v hereckých úlohách oněch dobře po občansku smýšlejících měšťanů. Odměňovali se nám opovržením. Ale co na tom! Říkali též, že jim závidíme reální jejich půdu pod nohama, a měli snad více pravdy, než tušili. Jak bohatou náhradou byla mi společnost Umbrianiho za mnohé to postrádání! Taková dobrodružství jako on nebyl ještě nikdo na světě prožil, a nikdo nedovedl tak úchvatně, neodolatelně o nich vypravovat jako on. Sám jeden z jeho odpůrců kdysi tvrdil, že když byl Umbrianiho slyšel, jak popisoval krušení korábu na sicilském břehu, při které příležitosti by málem byl utonul, on, ten odpůrce nejen že byl tak dojat, že se mu dech tajil, ale cítil prý docela tak živě čich mořské vody, že se mu zdálo, že hruška, kterou právě k desertu jedl — se mu v ústech v ústřici proměnila. A pak ať kdo tvrdí, že nemá šosák fantasii! Jak dovedl Umbriani oslniti, když ku příkladu líčil svůj život v Cařihradě, kde prý za svého jinošství býval jakýmsi pážetem u dvora padi-

šaha! Jak znal okouzlit, když zazpíval arii z „Aidy,“ v které opeře prý později na oděském divadle co tenor debutoval, a jak bledl jsem mnohdy závistí, když blouznil o slastech prožitých u nohou všelijakých exotických princezen, s očima, v kterých prý „bílé“ bylo jako ze safíru, a zřítelnice jako z černých plamenů; když zpomínal těch syrských tanečnic, které ho byly milovaly a které unylé jako holubice a snivé jako Sulamita, jej, když usínaly, dlouhými svými modravými vlasy prý k sobě vázaly, aby jim neunikl!

Co ten Umbriani vše znal! Kde všude se potuloval! Na Nilu byl, na Dunaji, na Jankcekiangn, na Volze a což já vím, kde ještě! Umbriani byl vším a ničím. V Simferopoli, kde jsem ho poznal, prodával ráno mléko, pak vyučoval na gymnasium tělocviku, pak zpíval v ruské katedrále při mši, pak byl zahradníkem, pak zpíval nešpory v arménském kostele a na večer dával taneční hodiny. Mimo to stavěl loďky a velocipédy a maloval podobizny. Scházeli jsme se obyčejně u mne, ale jednou navštívil jsem ho v malém jeho domku v tatarské čtvrti; byt jeho zdál se mi prostě krásným. Byl naproti staré, polorozpadlé mešitě, zarostlé až po samá okna ohromným bodláčím. Mohli jsme z jeho divanu slyšet, jak mullah z minaretu věřící k modlitbě volal. Pokoj byl úzký a chladný a úplně prázdný až na onen malý divan, kde jsme seděli, a starý spinet, který byl bůh ví jakou náhodou až na Krym zabloudil a který Umbriani byl za několik rublů koupil. Umbriani nebyl tenkrát sám, měl návštěvu; jistý tanečník na provaze, který právě městem táhl, taktéž Vlach, přišel si k němu co krajanu peníze dlužit. Umbriani dal, co měl, nebylo to právě

mnoho. Pak nás oba častoval kávou, připravenou po turecku. Přinesla nám ji malá, tlustá, nehezká ženština, dle obleku selka z kurské gubernie.

„Moje žena,“ představil nám ji Umbriani.

Byl jsem tak překvapen, že bych byl málem koflík, který jsem právě v ruce měl, na zem pustil. Obával jsem se okamžik, že bude žena Umbrianiho tím překvapením uražena, bylo to pro ni málo lichotivé, ale viděl jsem brzy, že byla tupá a přihlouplá a že ničeho nebyla zpozorovala.

Umbriani pravil nám mezi rozhovorem, že neumí jeho žena ani číst ani psát. Na tom záleželo ovšem málo, ale nebyla v ní jiskra ducha, nebylo na ní stopy krásy. Co jej mohlo k ní poutat? Jej krásného, ducha-
plného, jej, který neznal Danteho a Platona pouze na-
zpaměť, ale který až do dna duše jimi prosáklý s nimi
byl prožil a prosnil vše, co oni zlatým dlátem byli
vryli v nehynoucí kov své věčné slávy! A tentýž Um-
briani, jenž Aspasií miloval a k Beatrici se modlil,
dovedl žít s touto ženštinou, tentýž Umbriani, který
se byl napil z kouzelného zřídla lásky pod palmami a
granáty! Umbriani, který unesl španělskou markýzu,
jež šla do kláštera, když ji zanechal! Umbriani, který
byl zbožňován anglickou básníčkou, která na něj dříve
dithyramby a později ze msty hanebnou knihu napsala.
Ne, to nebylo možno! Byl jsem podobnými myšlenkami
tak roztržit, že jsem raději domů odešel.

Druhý den byl jsem na procházce za městem ve společnosti jistého starého profesora, Švýcara, který též Umbrianiho znal, ale k přátelům jeho se nepočítal. Šli jsme k starým valům, porostlým nyní travou, které prý někdy chránily tábor Mithridatův. Chvilku mluvili jsme

přirozeně o nešťastném králi, brzy ale převedl jsem rozmluvu na Umbrianiho, který mne konečně více zajímal. Tázal jsem se Švýcara, zdali zná jeho ženu.

„Ženu!“ zvolal. „Jsem jist, že to žena jeho ani není. Ten sňatek je lež jako vše, co ten italský komediant povídá.“

„A já věřím mu vše,“ odpověděl jsem. „Divím se pouze, jak tu tupou ženštinu za ženu pojmout mohl.“

„Za prvé to není jeho žena, jak vám pravím,“ řekl Švýcar, „za druhé jedná Umbriani jako někdy velký Molière: Il prend son bien où il le trouve, a za třetí byla by to věc jemu konečně docela podobná. Proč? Nu proto, že by to byl bláznovský kousek. A váš obdivovaný Umbriani nejen že je, co se obyčejně polovičným bláznem nazývá, ale byl před několika lety prý skutečným bláznem, i v pathologickém smyslu slova. Trpěl na fixní ideu nejpodivnějšího druhu a snad trpí na ni posud.“

Sotva že Švýcar domluvil — stál náhle Umbriani před námi. Vystoupil z jednoho z dolíků, kol valů následkem častého kopání a hledání stáročitností povstalých. Musil tam každé naše slovo slyšeti, nezdál se však ani trochu uražen, ale poněkud rozechvěn zdál se mi přece. Sedl beze slova vedle mne do bujné trávy. Mlčeli jsme rozpačitě všickni tři. Vítr zasvištěl kolem nás, letěl dolů mezi staré stromy, rostoucí na břehu Salgiru, zaklátil jimi mocně, a voda zablýskala se dvojnásobnou září, odrážejíc sluneční paprsky, sypající se na ni rozčeřenými korunami bílých topolů a oliv.

Švýcar vstal za chvíli a rozloučil se s námi. Když byl odešel, obrátil jsem se k Umbrianimu; ale nevěděl jsem dobře, jak začítí nějaký rozhovor. Umbriani po-

zvedl ruku a řekl krátce: „Hleďte, co jsem našel!“ Byla to malá skleněná vásička, jedna z těch, které se obyčejně v museích nazývají „lahvičkami na slzy.“ Byla neobyčejně krásná. Vzal jsem ji a pozvedl proti slunci, zaplála jako nejkrásnější opál, jako nejvzácnější perla.

„Ó vy šťastný člověče!“ zvolal jsem se zápalem, který by byl každému archaeologovi ke cti sloužil, „kdo ví, nechoval-li Mithridates v této sklenice onen slavný jed, jímž se vysvobodil ze starostí tohoto žití! Vás políbila patrně blahodárná sudička v kolébce na čelo. Já mohl bych po léta převracovat celý tábor Mithridatův a nenašel bych ničeho. Vy zahrabete trochu holí v hlíně a již máte bohatou žeň. Mohl byste jako Schliemann nalézt, co byste jen chtěl, kdybyste se do hledání dal!“

„Ano,“ odpověděl s trpkostí, „vše mohl bych nalézt, co jen chci, vyjma ji, ji, ji . . .“

„Ji? Jakouto ji?“

„Mingeu.“

„Mluvíte záhadně.“

„Mingea!“ opakoval sám sobě a zahleděl se dumavě do krajiny, která na se právě brala večerní, slavnostní vzezření. Pahrbky zamodraly se do temna, horizont byl bílý, vzdálený Čatyrdag koupal se ale ještě v růžovém světle, a kol jeho vrcholku sbírala se oblaka z bledého zlata. To jméno „Mingea“, tak jak je Umbriani vyslovil, splynulo pro mne s tou čarovnou náladou večerní, zaznívalo z něho cosi elegického, smutného, kouzelného. Nejspíše následkem hudby v jeho hlase.

„Mingea,“ opakoval ještě jednou, a pak přidal

klidně: „To je ta fixní idea, to moje šílenství, o kterém se vám před chvilkou ten Švýcar zmínil. Moudří a rozumní praví nám bláznům: „Vše, čeho se domníváte, je pouhý sen.“ Ale ptáme-li se my blázni těch rozumných, čím vlastně bdění je, čím sen — tu nemohou nám podat určité odpovědi. A tak my blázni tedy nevíme, kdy vlastně žijeme, zdali ve snu anebo když bdíme, tak tedy nevíme, co je vlastně pravdou, zdali sen či to, co rozumní nazývají skutečností. A což kdyby oboje bylo pravdou?“

Chtěl jsem se v jeho očích zdátí filosofem, a proto, řídě se dle známé průpovědi, — mlčel jsem.

Umbriani neočekával odpovědi, vstal a já též. Šli jsme mlčky s vrchu.

„Povězte mi někdy něco o Mingei“, řekl jsem nesměle, když jsme už byli blízko města. Umbriani se usmál.

„Chcete mého vypravování použít k povídce?“

Vzrušené svědomí mi nedovolilo lhát.

„Píšete rozumně nebo bláznivě?“ tázal se Umbriani dále.

„Nevím, ale mnozí v Čechách tvrdí to poslednější.“

„To vás spasilo,“ odpověděl. „Nezáleží mi na tom, jestli napíšete, co vám povím nebo ne. Připomeňte mi někdy můj slib — ale v příhodnou chvíli.“

Zvědavost moje ponoukala mne často, bych Umbrianiho k vypravování o Mingei přiměl, ale potlačil jsem to hnutí vždy, nezdál se mi nikdy v náladě. Býval mrzut a já též. Ani já ani on necítili jsme se volni, žili jsme již příliš dlouho na jednom místě, a ta pedantická spořádanost našeho života nás tížila.

Neřekli jsme si to, ale uhodli jsme jeden druhého. Na jaro pak, když ptáci již zpívali a stromy vyrážely, bylo nám oběma, jako kdyby se otvírala těžká nějaká brána před námi, a celá příroda, voda, stromy, oblaka jako kdyby na nás volaly: Vyjděte přece z úzkého žaláře!

Bylo to jako vnuknutím, když jsme, setkavše se k večeru na břehu Salgira, oba stejným časem zvolali: „Toulejme se!“

Setřásli jsme ten všední život tedy se sebe jako prach s oděvu, a šli jsme, kam nás nohy nesly. Toulali jsme se stepí, prošli téměř celý Krym. Ó krásné upomínky, chvíle plné slasti, jak plníte mi duši touhou! Jak mohl bych kdy zapomenouti vás, vy doubravy a bukové lesy, odívající se v jarní roucha, vás, vonící fialkami a hřebíčkovým parfumem planých pivoněk, otvírajících růžové své kalichy v hlubokém stínu vašich tišin! Klenuly jste se nad bublajícími vodami, šířily jste se až k moři, brzy plačícímu, brzy hřímajícímu u vašich nohou! Nad vámi kroužili orlové, čnely k nebi trčící hory, růžové v červáncích, modré v poledne a fialové, když se slunce k západu sklánělo. Někdy jste se rozstupovaly před námi a ukázaly jste nám pak v dlouhých vyhlídkách tichá údolí, kde visky a městečka při měsíci dřímaly, kde mešity s graciousními minarety, vroubené temnými cypřišemi pod hvězdami snily, kde bílé villy v stínu magnoliových stromů, granátů a metalicky se lesknoucích laurů se v moři shlížely. A mezi tím, co jsem takové pohledy v sebe ssál, zněly mi Umbrianiho sladké sicilské písně v uších, a fantasie moje zalidňovala paláce a mešity, zahrady a pustiny postavami, jež hrály hlavní úlohy

v dobrodružstvích, které mi Umbriani bez únavy od rána do večera vypravoval. Věru, žil jsem ve vidinách „Tisíc a jedné noci“.

Jednou zabloudili jsme úplně a zdálo se nám, že chodíme od rána kruhem. Stoupali jsme tedy, abychom došli vrcholku hory, odkud bychom se zorientovati mohli. Našli jsme konečně úzkou cestu, tesanou v skálu. Vyvedla nás brzy z lesa a hle u našich nohou ležela široká krajina, vlnící se daleko až k moři pahorky a horami, porostlými doubravami. Měsíc stál na nebi a v jeho světle viděli jsme stádo ovcí, pasoucích se na louce, která se od cesty v dolinu táhla. Z úvalu vystupovala lehká mlha, a z tichých lesin zaznívalo ob čas volání ptáků. Na cestu padaly velké stíny jako obrů a šlehy rudých plamenů.

Zahledli jsme nedaleko velkou sluj, v které se při ohni tatarští pastuši ohřivali. Byla zima a byli jsme umdleni, ten oheň nás vábil. Sluj byla vysoká a jako složená z balvanů, pravá jeskyně kyklopů. Umbriani rozmlouval s Tatary, a nedůvěřivé jejich zraky zářily brzy vlídností. Zvali nás, abychom přisedli. Měli pestré, laciné koberce, jaké se vyrábějí v Bachčisaraji, nabídli nám jeden z prostomilou pohostinností. Podali nám též zelenou, baňatou nádobu s dlouhým hrdlem, plnou „búzy“, sladkého to piva uvařeného z prosa. Umbriani koupil od nich kus skopce, kterého jako připravenou oběť z hloubi sluje přinesli, a řekl jim, že připraví večeři pro nás i pro ně. Alexandre Dumas sám nemohl zajisté s větší grácií a elegancí svým hostům večeři připravovat, než to Umbriani učinil. Krájel a navlékal malé kousky masa na dlouhé pruty a upekł ty nejlepší „šišliky“, které

jsem vůbec kdy okusil. Tataři byli unešeni, když jim jich národní jídlo tak klasicky dokonale připravené podával. Samou radostí dali se přemluvíti, aby přes zákazy proroka zbytek našeho krymského vína vypili. Pak lehli a spali s otevřenýma očima, jak se mi zdálo. Možná ale, že se modlili, nebo snad přemítali o pijáckém svém přestupku. My dva hleděli dlouho mlčky do ohně. Byli jsme unaveni, ale spánek se nedostavil. Dojem krajiny, lunou kmitající, celé stříbrné a jako zahalené v dým kadidla, působil příliš mocně na nás. Vstával jsem každou chvíli a hleděl od prahu sluje v bíle šeřící se dál. Vracel jsem se pak vždy s novým nadšením k ohni, kde Umbriani dumal. Nikdy nebyl mi tak milý jako v onu noc. Tulil jsem se k němu jako k bratrovi; když jsem jej viděl smutného, chtěl jsem jej probudit z upomínek, které se zdály, že jej zasmušují, a řekl jsem tedy, jak jsem to často činíval, chtěl-li jsem některé z jeho dobrodružství slyšeti: „Umbriani-Šeherezádo, povídej nám jednu z těch krásných bájí, které znáš.“

Podporoval jsem v tom okamžiku hlavou o jeho rameno.

„O čem bych vypravoval?“ tázal se.

„O Mingei,“ odpověděl jsem tiše. Cítil jsem, jak se silně zachvěl, řekl ale pouze krátce „ano“.

Vzpřímil jsem se a sedl mu naproti, abych mu viděl do očí, tak dělalo jeho vypravování vždy mocnější dojem. Čekal jsem s napnutím.

„Ještě několik slov než začnu,“ pravil Umbriani. „Slyšel jste, že jsem byl, neb že jsem snad posud bláznem. Musím vám vysvětliti tu věc. Byl jsem co dítě nad míru dráždivým a příliš brzo zralým. Fantasie

moje byla chorobná. K tomu hlital jsem všelijaké knihy do sebe, jimž jsem jen na polo rozuměl a které jsem si vykládal a přetvořoval dle vlastních náhledů. Jednou dostaly se mi náhodou zápisky jednoho missionáře do ruky. Byl to bratr mého dědečka. Cestoval v Číně, a ty zápisky psal na cestách. Nevyšly nikdy tiskem, nevím, jakou náhodou. V těch pamětech našel jsem suše vypravovanou historii jednoho mladíka, jménem Hoangti. Na to jsem se zbláznil — ztotožňoval jsem vlastní svou osobu s tím mladíkem. Tvrdil jsem, že jsem sám tím Hoangti, který žil snad více než století před mým dědečkem . . . Nuž, teď mluvil jsem přec rozumně? Předložil jsem vám chladně fakta, jako kdybych mluvil o cizí osobě. Teď slyšte ale můj pravý, jedině pravdivý náhled: Byl jsem tím Hoangti v předešlé některé své existenci. Jakmile jsem pouhé jméno četl, zpomněl jsem si na vše, co jsem byl před stoletími v Číně s krásnou Mingeou prožil. Je dosti lidí, kteří věří na metempsychosi a považují se pouze za snílky a nikoli za bláznů. Já ale nevěřím pouze na stěhování se duše, nýbrž osudnou, nevysvětlenou náhodou pamatuji se docela na dřívější svou existenci. Je to snad neslýchaná výjimka — a proto jsem v očích střízlivých bláznem. Ale nechci se o to, co jsem a nejsem, ani s vámi, ani s jiným hádati, chci vám jen pouze říci, že nedovedu sebe a Hoangti rozloučiti v dvě osobnosti; musím vypravovat jako o sobě, vypravuji-li o Hoangti. Tedy rcete, mám vůbec vypravovat? Pak ale to bude jako o vlastní osobě. Považujte to třeba za výpar chorého mozku.“

Hlava šla mi po té předmluvě trochu kolem. Pohledl jsem ostře na Hoangti-Umbrianiho. Byl hrdý a klidný. Ohlížel jsem se kolem, jestli spím, či bdím.

Kyklopická sluj se klenula temně nade mnou, jiskry sypaly se z jejího otvoru ven v lunou zářící noc, v jejímžto klíně dřímaly lesy a hory a moře. Celá ta nepopíratelná skutečnost dýchala nejideálnější pravdě nepodobností. „Život je snem a sen je životem,“ šeptal jsem sám sobě. „Kde je hranice mezi vidinou a skutečností?“

Pak prosil jsem Umbrianiho, by vypravoval. Vyhověl mému přání. Hlas jeho přicházel tiše a sladce ke mně, jakoby zmírněn a očištěn těmi plameny, které ob čas vysoko vyšlehovaly mezi ním a mnou. Oči jeho svítily snivě jako hvězdy, a hvězdy dívaly se jako oči do sluje. Kouzlo k nevypsání jímalo mne po celou dobu jeho vypravování, které asi takto znělo :

* * *

Narodil jsem se v malém městě v kraji kianském, slavném pro své výtečné víno. Otec můj byl sice chudý, ale dostalo se mi přece nevšedního na naše poměry vychování. Otec prodával tkaniny, které se vyrábějí v Kalachánu ze srsti bílých velbloudů. Jsou to tkaniny tak měkké a jemné jako peří, bílé jako sníh. Přinášel je jeden muž z Kalachánu k nám a ten vypravoval mi mnoho o těch zvláštních velbloudech barvy labutí s očima jako rubíny. Mimo ty tkaniny měl otec ještě obchod s vějíři, čalouny a průhlednými záslonami, které sám maloval a vyšival. Vyučil mne též tomu umění, a brzy vládl jsem tak dovedně štětcem, že se o mně v městě říkalo, že mladý Hoangti, který zná písma jako učenec, též jako umělec maluje. Říkalo se dále, že zpívám a hraju na loutnu jako dáma. Loutna moje z bílého agathu byla jediným mým dědictvím po matce, která

sama se jmenovala Laochyn, co právě „loutnu z agathu“ znamená. Nikdo v celém městě nebyl matku mou znal, já sám se na ni nepamatoval, a otec nikdy o ní nemluvil. Snil jsem mnoho o ní, domýšlel jsem se, že vězí nějaké tajemství v poměrech otcových k ní. Snad byl jsem synem dcery samého císaře? Takové myšlenky působily mi závrať. Zdálo se mi někdy, že se přede mnou otvírala dlouhá perspektiva blaha, byl jsem jist, že osud můj bude skvělý, neobyčejný. To poslední se mi vyplnilo. Ale štěstí? Jak mohu o něm mluvit, neznal jsem je, vyjma několik okamžiků, arci uchvacujícího, dokonalého blaha! Zatím žil jsem klidně s otcem. Byli jsme chudí, ale spokojeni. Oddělen od krámu pouze hrubou záslonou byl náš pokoj; tam visela malá moje klíčka, v které zpívaly veselé a harmonické cikády, tam byl můj malý stolek, na kterém jsem si pořádal vonné tuše a barvy, na kterém jsem maloval a verše svoje psal. V bílé váse v koutku kvetl můj čajovník, o kterém jsem věřil, co se praví, totiž že napomáhá dobrému rýmování, a malý skořicovník, jehožto vůně prý pochází od měsíce. K večeru sedávali jsme na ulici a mezi tím, co sousedé nám vypravovali, co nového se na světě událo, jídali jsme své skromné obědy z rýže a dušených kořenů liliových. Pak lehli jsme a s východem slunce počali jsme opět pracovat. Tak plynul náš život jednotvárně sice, ale příjemně, až ke dni, kde mi bylo sedmnáct let. Tu stala se velká, náhlá změna, rozhodující pro celý ostatní běh mého života.

Toho dne totiž jel jakýsi bohatý mandarin naším městečkem. Žena jeho byla s ním a vítr odnesl jí vějíř do řeky. Mandarin vstoupil do krámu mého otce, aby jí koupil nový. Slyšel jsem ho jen jako v polosnu o

tom otci vypravovat. V ten den byl jsem totiž velmi umdlen, ne studiem, ale neurčitými city, které již od nějaké doby ve mně zápasily a bouřily. Cítil jsem jakousi žízeň lásky v sobě a nevěděl jsem ani určitě, co láska jest. Jako v mlhách viděl jsem často obraz krásné ženy se vznášet, ale unikl mi vždy jako dým. Míval jsem ob čas jakousi horečku, a toho dne právě byl jsem jí více než kdy znaven. Ležel jsem za záslonou na koberci a slyšel jsem, jak již praveno, jako ve snu vše, co cizinec, vybíraje vějíř, s otcem mluvil. Tu stalo se, že vítr, pojednou poněkud prudký, záslonu povznesl a já zahledl tím způsobem před krámem na ulici nosidla, v kterých žena mandarinova na polo seděla, na polo ležela. Slony nosidel povznášely se, též větrem schvácný, nad ní jako zlaté oblaky, a spatřil jsem obličej její bílý jako měsíc; stříbrné jehly zastrčené v tmavých vlasech tvořily jako aureolu kolem její hlavy. Krása její byla opojivá jako vůně květu „lan,“ toho symbolu veškeré ctnosti v poetické mluvě Li-saoa. Měla skutečně také kytici těch vzácných květin, růžových a bílých v ruce. Hleděla na mne jako večernice, v pohledu tom bylo vše, co uchvacuje, majestát, snivost, smutek, nadšení! Klesl jsem jako zničen na svůj koberec zpět; — obraz ideální ženy, neurčitě dosud v mlhách mých představ tonoucí, byl se mi teď náhle zjevil! Zavřel jsem oči. Když jsem je opět otevřel, byl vítr záslonu pustil, visela těžce mezi mnou a oblažující vidinou. Ležel jsem tiše a slyšel, jak otec můj pravil: „Když se vám nelíbí, vznešený pane, žádný z těchto vějířů, najde snad tento poslední, dnes dohotovený, milosti ve vašich očích.“ Věděl jsem, který vějíř to byl. Byl jsem ho časně zrána dohotovil. By

z bílého hedbáví. Namaloval jsem naň, dle podání, zahradu císaře Vuti, který se snažil vynaléztí nápoj nesmrtelnosti. Potřeboval k tomu rosy červánků a u prostřed posvátných stromů a divuplných květin dal proto postaviti pozlacený kovový sloup, sáhající až do oblak. Pro jemnost práce a poměrnou tenkost, jmenoval se ten sloup zlatým stvolem. Nahoře stála nádoba z bílého nefritu podivuhodné krásy, určena, by rosa do ní padala. To vše vymaloval jsem na bílý hedbáv zlatými a purpurovými barvami a drobnými perlami naznačil jsem rosu. Na druhou stranu ale napsal jsem stříbrem do fialového pruhu verše, jimiž jsem tísněnému srdci svému ulevil, a které v tento asi smysl zněly: „Tak jako ona drahá nádoba, jež na zlaceném stvolu roste do nebe, by do ní rosa z oblak skrápala, jež nesmrtelnost nese Vutimu, — tak moje srdce, urna z rubínu, se k tobě vznáší v závratnou tvou výš, když z mlhy neurčitých, sladkých tuch, se tvoje květu rovná, vynořuje tvář! Ó padej světlo z očí paní mé, v tu chvějící se urnu z rubínu. Já napiju se, — budu věčně živ!“

Mandarin prohlížel vějíř a četl verše hlasem, v kterém se jevil obdiv. Krása těch veršů ležela totiž v hudbě slov a v umělosti rytmu, který se žádným druhým jazykem mimo čínský napodobiti nedá.

„To malovals sám? A ty verše psals sám k tomu a složil je?“ tázal se mandarin.

„Vše je dílo mého syna.“

„Ty verše též? Kde je vzal?“

„Složil je.“

„Vezmu ten vějíř,“ řekl mandarin, a netázav se, co stojí, podal otcí hrstku peněz. Pak slyšel jsem ho

vycházeti z krámu. Rozhrnul jsem docela málo, jen na dva prsty, záslonu a hleděl za ním. Zastavil se u nosidel, podal dámě vějíř a četl jí mé verše.

„Jsem okouzlena,“ pravila a nyjící její pohled zazářil na mne a hudba jejího hlasu a vůně její kytice nesly se vánkem ke mně. Zatím byl otec peníze počítal; položil tolik, co vějíř stál, na stolek, s ostatním vyšel na ulici a vrátil to mandarinovi.

„Předal jste se,“ řekl suše.

„Ale ty verše stojí za mnohem více, než co zde dávám.“

„Prodávám vějíře a ne verše.“

„Dej ten přebytek svému synovi.“

„Nemá žádný obchod na svůj vrub. Pomáhá mi toliko malovat.“

Dáma dotkla se kyticí hlavy mandarina a ten jako by mu byly vonné květy vůli krásné paní šeptaly, vrátil se s otcem do krámu a pravil: „Slyš mne, starče. Zdá se mi, že syn tvůj je dobře vychován; stavba té básně není snadná, ani obyčejná, písmo je nad míru elegantní, malba prozrazuje jemný cit a vkus. Zajímá mne ten mladík. Jak je stár?“

„Minul jej dnes sedmnáctý rok.“

„Nuž, co řekl bys, kdybych jej k sobě vzal? Nebylo by ti líto se s ním rozloučit?“

„Myslím jako přísloví, které dí: V době dětství jsou lidé podobni ptákům žijícím v tlupě v lesích. Jak vyrostou, letí každý na stranu jinou.“

„Chválím tě za ten náhled. Tedy jej pošli ke mně hned zítra. Jsem náměstník Panju. Bude-li tvůj syn, jak si jej myslím, a bude-li chtít, ať žije v mém domě. Mám děti, kterým společnost jeho bude prospěšná. On

sám může prospívati v moudrosti v mém domě, mnoho přichází ke mně znamenitých mužů. Sám uvedu jej někdy na dráhu života. Ostatně ti ho neodjímám, nebude míti k tobě daleko a může tě navštěvovat dle tvé libosti.“

„Buď tobě dík a štěstí, pane,“ klonil se můj otec hluboce. Mandarin a jeho žena zmizeli a nezůstalo po ní než jemná vůně květů „lan“ a světlá zář na dně mého srdce.

Druhého dne dal jsem se na cestu, a srdce mi tlouklo slastí, když jsem v slunci zahlídl vysoký dům mandarinův s věžmi, krytými zlatou střechou, pod kterou se zvony houpaly, zvučice v tom okamžení jako ohlas jarní bouřky. Myslil jsem na tu, která dlela v pyšných těch stěnách z bílého mramoru, a zdálo se mi, že jsou příliš chudé v poměru s tou krásou, jižto za obydlí sloužily. Mandarin Panju přijal mne přívětivě. Činil jsem patrně dobrý dojem, neboť zval mne, bych s ním obědval. Pak zavolal své děti a řekl mi, bych se s nimi bavil. Těkali jsme po zahradě, byly jako motýli. Miloval jsem je hned k vůli jejich matce. Povídal jsem jim pohádky, jezdil s nimi po loďce, vil jsem jim věnce nejrůznějších a nejpodivnějších tvarů, co je velmi zajímalo. Vedli mě na to do věže, kde otec jejich své zbraně, skvostná roucha a množství starých nádob z porculánu skrýval. Nemá nikdo pojem v Evropě o kráse a vzácnosti těch věcí; schovávají je Číňané před cizinci, aby oči barbarů je neznesvětily, a zákon trestá smrtí zrádce, který by se tak dalece prohřešil, že by je Nečíňanovi prodal nebo za hranice vyvezl. Byl jsem oslněn velkolepostí těch sbírek. Tak utekl mi den a k večeru zval mne Panju do zahrady